

Terecht wordt gewaarschuwd tegen de verleiding zich bij het denken over kernbewapening te beperken tot Europa, aangezien de Oost-West-betrekkingen „deel uitmaken van een veel groter en ingewikkelder geheel waarin economische, politieke, ideologische en strategische factoren onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden”. Deze zinsnede is naar ik aanneem opgenomen mede naar aanleiding van het betoog van IKV-voorzitter Ter Veer, wiens bijdrage aan de hoorzitting uitloopt op een heel concreet beleidsplan gericht op Europa, met elementen als een *gekonfedereerd* Duitsland en een *gefinlandiseerd* Oost-Europa. Hoewel deze elementen wél een konkretere aanzet bieden voor de als noodzakelijk te oordelen nieuwe orde, die veiligheid zonder afschrikking kan bieden (de realiseerbaarheid laten we in het midden) roepen dergelijke concrete doeleinden vele vragen op. In hoeverre kan de kerk zich hier nog aan verbinden? In hoeverre ondermijnt men zo niet het eigen toch hoog opgeschroefde zedelijk gezag? Hoe staat het met het interne besluitvormingsproces van de vredesbeweging en met name het democratisch karakter daarvan? Deze vraag klemmt temeer waar men benadrukt erkenning te zoeken als „een zelfbewuste politieke macht met eigen politieke eisen”.

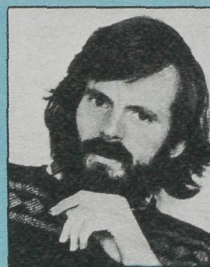
Ten slotte: het is duidelijk dat het Sovjet-Politburo dergelijke eisen — hoe ook aangekleed — als uitermate bedreigend zal ervaren. Naar mijn oordeel moeten we heel pessimistisch zijn over de mogelijkheid van druk van binnenuit op het Sovjet-regiem. Noch via de kerk, noch via dissidenten, noch via de officieel geprogrammeerde vredesbeweging in de Sovjet-Unie zal dat makkelijk kunnen worden bereikt. Nu maakt men het de Sovjet-overheid moeilijk te wijzen op een eventueel aantrekkelijk IKV-standpunt als ondersteuning van het eigen-altijd-al-aangehangen standpunt. Want zo moet dat nu eenmaal bij veranderingen in kommunistische landen en wel vanwege de machtslegitimering van het leiderschap. De tijdens de hoorzitting in grote verlegenheid gebrachte officiële Hongaarse spreker spreekt in dit opzicht voor zichzelf.

Zeer interessant vond ik ook de perskonferentie over de internationalisering van de vredesbeweging, die gehouden werd „in de kantlijn” van het gebeuren. Zou die internationalisering ook naar de Verenigde Staten toe slagen en daar brede ondersteuning gaan vinden, dan wordt niet alleen via de Europese bondgenoten, maar ook rechtstreeks op Washington druk uitgeoefend, met alle mogelijke effecten op de Oost-West-onderhandelingen. Bezorgde commentaren over de gerieflijke Sovjet-positie te over. In ieder geval zal bij sukses een nog vooraanstaander plaats dienen te worden ingeruimd voor internationale pressiegroepen in de modellen voor onderzoek naar internationale onderhandelingen. Overigens, de marge in de Oost-West-onderhandelingen — ook voor eenzijdige gebaren — zou aanmerkelijk vergroot kunnen worden als men zich bij deze onderhandelingen meer richt op overeenkomsten met betrekking tot wederzijds toegestane doeleinden, gevolgd door het vaststellen van wederzijds passend geachte middelen, in plaats van het schier onmogelijke vasthouden aan verschillende evenwichten in de verscheidene middelen. Peren en appels waren altijd al moeilijk te vergelijken, laat staan verschillende wapenstelsels.

Ook die brede stroom van politici in de Verenigde Staten die er van uitgaan dat met de Sovjet-Unie pas echt zaken te doen zijn na de nodige binnenlandse veranderingen aldaar (hun argumenten zijn niet zomaar van tafel te vegen) zouden op grond van de internationale machtsverhoudingen en doeltreffendheid van het buitenlands beleid de voorkeur moeten geven aan investeringen in de economische, diplomatieke en cultureel-ideologische pijlers van dat beleid, bóven de investeringen in atoommiddelen, die geen effect opleveren voor de veiligheid en de politieke macht van hun land niet vergroten. Meer dan tot nu toe zouden de Verenigde Staten zich moeten bezinnen op het scheppen van voorwaarden die de vreedzame verandering in de Sovjet-Unie kunnen bevorderen. Benadrukken van de wapenwedloop lijkt daartoe geen probaat middel.

Niet alleen zou de Derde Wereld van een dergelijke verschuiving in prioriteiten kunnen profiteren. Men kan zo ook de Sovjet-Unie een vreedzamer concurrentiestrijd of samenwerking afdwingen op straffe van verlies bij voorbaat van nagestreefde invloed en eer. In de slotboodschap wor-

den kernwapens als „gangbare munt van de macht” gekenschetst. Zo kun je ook spreken van prestige als krediet. Trouwens, slaat men de militaire poot onder het Sovjet-beleid vandaan, dan kun je je zelfs afvragen of er nog van de Sovjet-Unie als supermacht gesproken kan worden. Een aantrekkelijke gedachte voor de bedoelde Amerikaanse politici.”

Dr. A. W. Musschenga: „IKV kan redelijk tevreden zijn”

„Op zaterdag 21 november heb ik samen met honderdduizenden anderen meegelopen in de demonstratie tegen de kernbewapening. Ondergesneeuwd in de massa heb ik van het gebeuren minder meegemaakt dan degenen die thuis voor de tv zaten te kijken. Dat zal meer demonstranten overkomen zijn. Maar dat doet er verder niet zoveel toe. Ik had het gevoel en de overtuiging dat de politici niet alleen met argumenten maar ook met de kracht van het getal ervan doordrongen moesten worden dat zij duidelijke stappen moesten doen in de richting van een vredes- en veiligheids-politiek die niet is gebaseerd op nukleaire afschrikking. De demonstratie was een uitstekende „opwarmer” voor de hoorzitting die ik als „observer” de daaropvolgende week heb bijgewoond. Ik voelde me bij de hoorzitting intens betrokken vanwege het fundamentele karakter van de vragen die aan de orde gesteld werden. Het is niet eenvoudig om de indrukken en ervaringen die ik heb opgedaan te ordenen, maar ik zal proberen een aantal kanttekeningen te plaatsen bij wat er tijdens de hoorzitting besproken is en bij het resultaat daarvan — het voorlopige rapport van de hoorgroep.

Kan men de hoorzitting *geslaagd* noemen? Het antwoord op die vraag hangt af van wat men ervan had *verwacht*. Voor sommigen was het alleen van belang te weten of de standpunten die de hoorgroep zou gaan innemen als een steun in de rug van de vredesbeweging in ons land en daarbuiten geïnterpreteerd zouden kunnen worden. Zij kunnen, denk ik, redelijk tevreden zijn. Als ik de deskundigen — waartoe ik niet behoor — mag geloven hebben de verhalen van de getuigen weinig nieuwe informatie en nieuwe inzichten opgeleverd. Dat is niet zo erg: het ging ten slotte ook om een analyse en beoordeling van beschikbare informatie en bestaande inzichten met het oog op de beantwoording van de vraag welke rol de kerken kunnen vervullen bij het totstandkomen van een nieuwe politiek van vrede en veiligheid.

De antwoorden op die vraag zijn (nog) te vaag en te algemeen. Natuurlijk is het van belang dat kerken goed beargumenteerde standpunten formuleren over productie, bezit en gebruik van kernwapens. Dat is een eerste vereiste voor de geloofwaardigheid van de bemoeienis van kerken met de bewapeningspolitiek. Daarnaast moeten zij een duidelijke strategie ontwikkelen voor hun eigen bijdrage aan de verwetenschappelijking van een nieuwe veiligheidspolitiek. Die strategie *ontbreekt* in het voorlopige rapport.

Ook ontbreekt een antwoord op de vraag welke houding de kerken moeten innemen tegenover christenen die al dan niet tegen wil en dank betrokken zijn bij de kernbewapening als wetenschapper, als arbeider in de wapenindustrie of als militair. Ik wil niet zeggen dat in het rapport ieder bewustzijn van deze pastorale problematiek ontbreekt, maar concrete pastorale handreikingen zijn afwezig. Nogmaals, op basis van een voorlopig rapport mag alleen maar een voorlopig oordeel geveld worden.

Voor mij als theoloog-ethikus was verder nog interessant hoe er met theologische argumenten werd omgesprongen en welke rol die gespeeld hebben bij de formulering van de uiteindelijke standpunten. Schillebeeckx heeft mijns inziens het beste theologische verhaal geleverd dat mede doordat hij bij de beantwoording van de vragen z'n ideeën onvolgende kon verdedigen, niet genoeg aandacht en gewicht

